

Nr 322.

Av herr **Wagnsson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöning
vid de allmänna läroverken m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 232 angående avlöning till allmänna läroverk m. m. har departementschefen förordat, att antalet extra ordinarie adjunkter ökas från nu 250 till 270 i syfte att bereda läroverkens extra personal ökade möjligheter att erhålla en fastare med pensionsrätt förenad anställning. Med tillfredsställelse måste man hälsa det förhållandet, att departementschefens uppmärksamhet varit riktad på de svåra förhållandena för yngre lärare vid rikets läroverk. Emellertid synes den föreslagna ökningen av antalet tjänster otillräcklig för att råda bot på nuvarande otillfredsställande förhållanden för de yngre läroverkslärarna. Med hänsyn till att ett mycket stort antal extra adjunkter finnas, vilka redan uppnått hög levnadsålder, vill det synas som om en större utökning av antalet extra ordinarie adjunktstjänster borde kunna genomföras. Befordringsförhållandena för extra lärare hava sedan länge försämrats år efter år. Av hela antalet provårsutbildade extra adjunkter vid de statliga läroverken utgjorde sålunda de, som fyllt 35 år eller mera, höstterminen 1940 45 procent, höstterminen 1941 49 procent, höstterminen 1942 58 procent och höstterminen 1944 60 procent. Sistnämnda år voro av 181 extra adjunkter med provårsutbildning 110 födda år 1909 eller tidigare, vilket innebär, att de äro utslutna från möjligheten att någonsin erhålla full ålderspension, då de icke kunna uppnå härför stadgat antal tjänsteår, och att samtliga här nämnda 181 lärare oaktat långa studier och i regel även långvarig statlig anställning sakna den trygghet för familjen, som i vanliga fall tillkommer befattningshavare betydligt tidigare. En jämförelse med anställningsförhållandena inom den allmänna civilförvaltningen ger vid handen, att ingen motsvarande kategori tjänstemän intager en tillnärmelsevis så missgynnad ställning som de provårsutbildade extra adjunkterna. Vid andra statliga verk antagas nämligen tjänstemännen till extra ordinarie i regel efter två eller högst tre års tjänst och alltså vid en så låg levnadsålder, att full pension kan erhållas.

Denna för extra lärarna mycket ogynnsammare ställning är i huvudsak beroende på att ordinarie (lektors- och adjunks-) och extra ordinarie tjänster icke inrättats i behövlig omfattning under senare år. Härvid kan i regel åberopas statsfinansiella skäl. Sålunda ha, enligt vad som uppgives å s.

38 i propositionen, inga nya adjunktstjänster inrättats sedan 1939 trots att ett betydande behov uppstått genom ansvällning av läroverken. Antalet extra ordinarie adjunktstjänster har visserligen sedan nämnda år ökats från 205 till 250. Detta har dock, såsom framgår av ovanstående, icke varit tillnärmelsevis tillräckligt för att något så när tillgodose behovet och för att ge de därav berörda en tryggad anställning inom rimlig tid. Redan tidigare har också riksdagen vidtagit åtgärder för förbättrande av de extra lärarnas ställning. Sålunda angav 1927 års riksdag den lämpliga proportionen mellan antalet extralärare och hela antalet ämneslärare till 6,9 procent och genom riksdagsbeslut år 1935 nedbringades denna proportion från omkring 24 procent, till vilket procenttal den då stigit, till omkring 10 procent. Sedermera har emellertid proportionen åter fått stiga och uppgick 1941 till ungefär 24 procent, vilket innebar, att samma läge som rådde 1935 åter inträtt. År 1944 var proportionen än mera ogynnsam.

För att ernå en förbättring för de obefordrade lärarna och minska på det s. k. extra-läro-eländet är en ökning av antalet tjänster nödvändig. Departementschefen anför i denna sak följande, s. 62 i propositionen:

»Visserligen har jag, som nyss erinrats, ansett mig böra i ej ringa utsträckning tillstyrka överstyrelsens förslag om inrättande av nya ordinarie lärartjänster men då detta i huvudsak endast avsett att täcka ett under krigsåren kulminerat behov och befodringsförhållandena för lärarna det oaktat komma att förbli allt annat än gynnsamma, är jag benägen att söka ytterligare förbättra desamma. Då det synes mig skäligt, att möjligheterna för läroverkens extra personal att erhålla en fastare, med pensionsrätt förenad anställning åtminstone i viss utsträckning förbättras, vill jag förorda, att antalet extra ordinarie adjunkter, nu 250, ökas med 20.»

Då såsom ovan nämnts antalet extra adjunkter, som under nuvarande förhållanden icke kunna erhålla full pension, uppgår till över 100, framstår ökningen av antalet extra adjunkter med 20 såsom alldeles otillräcklig, även om hänsyn tages till att antalet ordinarie tjänster föreslås ökat med 37 (lektorer och adjunkter). Trots nämnda ökning skulle nämligen ett stort antal äldre extra adjunkter få vänta ytterligare flera år på fastare anställning. Det kan icke vara rätt och billigt, att statsverket skall gottgöra sig en besparing i anslaget till läroverken genom att låta dessa tjänstemän med en kostsam utbildning och en ofta tyngande försörjningsbörda under en lång följd av år tjänstgöra för en lägre lön än som bort tillkomma dem.

Såsom av det följande framgår är ock den besparing, som vinnes för statsverket, av relativt ringa storlek i jämförelse med de mycket kännbara ekonomiska uppoffringar, som därigenom åsamkas de enskilda individerna. Det är vidare att märka, att en försening i befodran för de äldre tjänstemän, varom här är fråga, medför icke blott minskade pensionsförmåner för tjänsteinnehavarna själva, utan deras familjer undandragas också under

tiden det skydd, som genom familjepension tillkommer andra likställda tjänstemäns familjer. Framhållas må, att även inom det privata näringslivet arbetsgivarna i allt större utsträckning tillförsäkra sina anställda ökad trygghet genom tecknande av pensionsförsäkringar vid betydligt yngre levnadsålder.

Av det ovanstående framgår, att man för att bereda åtminstone de äldre extra adjunkterna en fastare anställning inom rimlig tid måste inrätta ett betydligt större antal extra ordinarie tjänster än vad departementschefen i propositionen förslagit. Det synes därför rimligt, att riksdagen — utöver vad departementschefen föreslagit — beslutar om inrättandet av ytterligare omkring 50 extra ordinarie tjänster. Merkostnaderna härför skulle enligt de beräkningsgrunder som av departementschefen angivits komma att stanna vid omkring 35 000 kronor.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 232 måtte besluta *dels* att i personalförteckningen för de allmänna läroverken intages 320 adjunkter i lönegrad Eo 21 i stället för föreslagna 270, *dels* att som följd härav utgiftsposten »Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal» förslagsvis upptages till 6 429 000 kronor i stället för 6 399 000 kronor, *dels slutligen* att till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1945/46 anvisas ett förslagsanslag av 32 290 000 kronor i stället för 32 260 000 kronor.

Stockholm den 20 mars 1945.

Ruben Wagnsson.

Rickard Sandler.

N. Gärde.

Ivar Anderson.

Axel Uhlén.

Edv. Björnsson.

Ivar Persson.